

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

ВІСНИК
наукової лабораторії

*«Дошкільна освіта: історія,
перспективи розвитку
в ХХІ столітті»*
Випуск IV

Умань
АЛМІ
2015

УДК 372 (06)
ББК 74.1я43
В 53

*Рекомендовано до друку рішенням вченої ради
факультету дошкільної та корекційної освіти
Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини
(протокол № 5 від 7 грудня 2015 року)*

Головний редактор: проф. І. П. Рогальська-Яблонська.
Редакційна колегія: проф. Н. В. Рогальська, доц. С. С. Попиченко,
доц. Л. П. Карнаух.
Відповідальний за випуск : доц. А. М. Залізняк

Вісник наукової лабораторії «Дошкільна освіта: історія, перспективи розвитку в ХХІ столітті»: за матеріалами Всеукр. наук.-практ. конф.(17 грудня 2015 року) / [гол. ред. проф. І. П. Рогальська-Яблонська]. – Умань : АЛМІ, 2015. – Вип. IV. –96 с.

УДК 372 (06)
ББК 74.1я 43
В 53

©Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, 2015

той, хто не забуває, що він колись був дитиною, і завжди радив педагогам бути чуйними до вихованців, уважно спостерігати за їхнім внутрішнім світом, почуттями та переживаннями. Отже, різновікове об'єднання є чинником, який найефективніше впливає на соціальний і психічний розвиток дитини.

Література:

1. Кузь В. Г. Соціалізація дітей в умовах сільських навчально-виховних комплексів „загальноосвітній навчальний заклад – дошкільний навчальний заклад” / Кузь В. Г., Печенко І. П. – К. : Міленіум, 2004. – 212 с.
2. Смирнова Е. О. Отношения между детьми в разновозрастных группах детского сада / Смирнова Е. О., Бутенко В. А. // Психолог в детском саду. – 2007. – № 2. – С. 66–80.
3. Сухомлинський В. О. Вибрані твори : у 5-ти т. / В. О. Сухомлинський. – К. : Рад. школа, 1977. – Т. 2. – 600 с.
4. Сухомлинський В. О. Вибрані твори : у 5-ти т. / В. О. Сухомлинський. – К. : Рад. школа, 1977. – Т. 3. – 670 с.
5. Сухомлинський В. О. Розмова з молодим директором школи / В. О. Сухомлинський. – К., 1988.

ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЯ ТА ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ ПРОЦЕСУ УСВІДОМЛЕННЯ ДОШКІЛЬНИКАМИ МОВЛЕННЯ В УМОВАХ РІЗНОВІКОВОГО ОБ'ЄДНАННЯ

Товкач І. Є.

*старший викладач кафедри дошкільної освіти
Педагогічного інституту
Київський університет імені Бориса Грінченка*

Важливо зазначити, що проблема індивідуалізації навчання дітей дошкільного віку досліджувалася за такими напрямками: індивідуальний підхід у вихованні дітей (Є. Аркін, А. Асмолов, І. Дикопольська, Л. Ковальчук, В. Кузьменко та ін.); навчання дітей елементів математики (Т. Степанова, К. Щербакова), розробка диференційованих програм з навчання української мови (А. Богуш, І. Луценко та ін.). Ученими (Є. Аркін, В. Крутецький, Н. Менчинська, С. Рубінштейн, Н. Талізіна та ін.) доведено, що індивідуалізація навчального процесу сприяє поглибленню знань дітей про навколишню дійсність, позитивно впливає на ставлення до навчання, сприяє розвитку самостійної діяльності, під час якої на ґрунті певних знань, вона накопичує нові й відкриває шляхи, який вимагає творчого підходу, кмітливості тощо [1]. У нашому дослідженні розуміємо *індивідуалізацію* як урахування індивідуальних особливостей дітей в різних видах діяльності. Принцип індивідуального підходу у дидактиці передбачає врахування таких особливостей дітей, котрі впливають на її навчальну діяльність і від яких залежать результати учіння [3]. У процесі усвідомлення дошкільниками мовлення мають прояв *спеціальні здібності та обдарованість дітей*, де остання являє собою вроджені задатки

для формування здібностей. Так І. Унт, спираючись на досягнення психологічної науки в галузі загальних та спеціальних здібностей робить висновок: діти різняться як за рівнем здібностей, так за їх структурою, а також за потенційними можливостями розвитку здібностей [8, С. 23]. С. Кулачківська наголошувала: «Кожна дитина унікальна, у кожній своє життя, своя доля. Отже, кожна по-своєму творить образ власного «Я» (що зрештою, і є освітою). Тож стандарт може бути тільки одним – *визначення унікальності дитини як неодмінного (нормативного) результату освіти*» [2, С. 15].

Аналіз навчально-пізнавальної діяльності старших дошкільників у базових дошкільних навчальних закладах показав, що значна увага приділяється проблемі розвитку мовлення вихованців й усвідомлення ними мовлення. Але при цьому більшість педагогів залучається до репродуктивного накопичення знань, умінь та навичок, не приділяючи достатньої уваги проблемі усвідомлення мовлення, формування пізнавальної та мовленнєвої активності дітей зазначеного віку. Багаторічні спостереження за ходом освітнього процесу у дошкільних навчальних закладах дозволило нам виявити труднощі, що мають педагоги під час планування й проведення мовленнєвих занять з дітьми дошкільного віку (особливо занять з усвідомлення дітьми мовлення). Заняття проводять переважно як фронтальні, що унеможливує урахування індивідуальних особливостей дошкільників. Вони часто затягнуті у часі, зв'язки між компонентами їх структури не завжди є природними. Незважаючи на визнання необхідності інтеграції занять з усвідомлення дошкільниками мовлення та продуктивних видів діяльності, а також урахування індивідуальних особливостей пізнавальної активності дітей у ході проведення таких занять, спеціально це питання не вивчалось [4]. Нами було розроблено методику під назвою «Країна Звукляндія». Як відомо інтерес – найкращий стимулятор у пізнанні світу, розумінні мовлення, у особистісному зростанні дитини. Щоб робота була більш цікавою, ми запропонували дітям графічне зображення звуків у вигляді фішок-чоловічків, а також використовували найулюбленіший дітьми жанр художньої літератури – казки з ілюстраціями до них. Це сприяло довільності мовлення, усвідомленому звуко-буквенному аналізу, читанню; вихованню рішучості, наполегливості; стимулювало їх до словесної творчості.

Важливо констатувати, що одним з ефективних засобів розвивальної роботи з розвитку пізнавальної активності старших дошкільників у процесі усвідомлення дитиною мовлення є організація дидактичних ігор [6; 7].

В умовах різновікового об'єднання важливо, аби кожна дитина поступово приходила до розуміння того, що слово, яке мовиться, складається з різних звуків. Для цього малятам в процесі усвідомлення ними мовлення варто пропонувати різноманітні ігри зі звуками та словами. Наприклад, у грі «Упіймай звук» дорослий пропонує малятам четвертого року життя «упіймати» (плеснути в долоні, коли почують) відповідний звук: «Я називатиму різні звуки, а ви ловитимете лише звук [з] — пісеньку комарика», а більш старші діти перевірятимуть правильність виконання правил гри малятами. У грі «Заміни звук» дорослий пропонує дітям п'ятого року життя: «Промов замість

звука [д] у слові «дуб» звук [з]. Яке слово вийшло? (Зуб). Старшим дошкільнятам у цій грі дає наступне завдання: «А яке слово можна утворити, якщо замінити останній звук у цьому слові?» (Душ). І пропонує пограти по-іншому: утворити нові слова, від звуків, що є у цьому слові тощо [5]. Отже, у процесі роботи з дітьми в умовах різновікового об'єднання вихователі мають дотримувалися наступних *методичних вимог*: робити опертя на *принципи: гри; унаочнення; доступності; індивідуалізації та диференціації, активності та ін.*; створювати оптимальні умови для самостійної практичної діяльності кожного вихованця, ураховуючи індивідуальні особливості; частіше вирішувати пізнавальні задачі різного рівня складності, а також практикувати пошукові завдання й ситуації; використовувати прийоми порівняння, аналізу, синтезу, узагальнення під час виконання самостійних робіт; емоційна подача, живе слово педагога; експериментування, стимулювання дітей до запитань, відсторонення, тобто показу нового, несподіваного, важливого у звичайному й повсякденному, ігрових та проблемних ситуацій, елементарних евристичних бесід, проводити якісне та неупереджене оцінювання результатів навчання; стимулювати дітей до словесної творчості (створення дітьми загадок, казок) [4].

Таким чином, можна зробити **висновок**: якщо ураховувати індивідуальні особливості дітей в умовах різновікового об'єднання, пропонувати в ході занять дифереційовані ігрові завдання, то це сприятиме усвідомленню мовлення дошкільників. Інтегрування змісту занять має більш високий потенціал щодо усвідомлення дітьми мовлення в умовах різновікового об'єднання, оскільки акцентує увагу кожної дитини не лише на пізнання мови, окремих предметів та явищ, їх властивостей та якостей, а й розуміння зв'язків й відношень між предметами та явищами дійсності тощо, дозволяє педагогам більш ефективно застосовувати одержані дітьми знання у практичній діяльності.

Література:

1. Кулачківська С. Новий погляд на стару проблему / Світлана Кулачківська // Дошкільне виховання. – 2002. - № 7. - С. 15.
2. Кузьменко В.У. Розвиток індивідуальності дитини 3-7 років: Монографія / Віра Ульянівна Кузьменко. –К.: НПУ імені М.П.Драгоманова, 2005. – 354 с.
3. Товкач І. Індивідуальні особливості старших дошкільників та їх вплив на якість навчання елементів грамоти / Ірина Товкач // Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди «Теорія і методика навчання та виховання» зб. наук. пр./ За заг. редакцією членкор. НАПН України А.В. Троцько. – Харків: ХНПУ, 2011. – Вип. 30. – С. 164-175.
4. Товкач І.Є. Формування пізнавальної активності старшого дошкільника у ході мовленнєвих занять / І.Є. Товкач // Педагогіка і психологія сьогодення: теорія і практика: Збірник наукових робіт учасників міжнародної науково-практичної конференції: (21-22 лютого 2014 р., м. Одеса). Одеса: ГО «Південна фундація педагогіки», 2014. – 116 с. – С. 1-47.